

ЭУРЫСТЫЧНЫ ПАТЭНЦЫЯЛ ЛІНГВІСТЫЧНЫХ МЕМАЎ

Лысеевіч М.У.

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт інфарматыкі і радыёэлектронікі
г. Мінск, Рэспубліка Беларусь

Албун А.А. – магістр філ. навук

У апошнія гады з'явілася шмат навуковых работ, у якіх аб'ектам даследавання выступае інтэрнэт-мем. У асноўным гэтыя работы належаць да такіх навук, як культуралогія, сацыялогія, філасофія. Да вывучэння мемаў звярталіся многія навукоўцы, але эўрыстычны патэнцыял лінгвістычных мемаў застаецца вывучаным не поўнасцю. Мэтай дадзенага даследавання было скласці ўяўленне пра эўрыстычны патэнцыял лінгвістычных мемаў з дапамогай метадаў: аналізу і сінтэзу, індукцыі і дэдукцыі, апісальнага і статыстычнага метадаў.

Камп'ютарная камунікацыя ў цяперашні час з'яўляецца неад'емнай часткай сучаснага грамадства. Адным з найбольш папулярных паняццяў сярод карыстальнікаў інтэрнэту з'яўляецца на сённяшні дзень паняцце **мем**. З мэтай вызначэння разумення паняцця мем было праведзена анкетаванне, у якім прынялі ўдзел студэнты факультэта КСІС (22 рэспандэнты). Вынікі паказалі, што 39% лічаць мем інтэрнэт-феноменам, а менавіта смешным малюнкам з надпісам на яго фоне, іншымі (33%) тэрмін трактуецца больш шырока і разумеецца як нейкая ідэя, якая мае не толькі графічнае, але і іншае выражэнне. Так, да мемаў адносяць любога роду папулярныя жарты (12%), афарызмы (8%) і нават стэрэатыпы (8%). 63% студэнтаў не змаглі адказаць на пытанне «У чым асаблівасць лінгвістычных мемаў?» Атрымліваецца, нягледзячы на сваё шырокае распаўсюджванне, тэрмін не знаходзіць адназначнага разумення сярод людзей, якія яго выкарыстоўваюць.

Упершыню тэрмін *мемеціка* (ад грэч. μιμητής (mimētēs)) быў выкарыстаны Р. Земанам, нямецкім заолагам, у рабоце «Die mnemischen Empfindungen in ihren Beziehungen zu den Originalempfindungen» (1904 г.) [1]. У 1921 г. работа была перакладзена на англійскую мову і атрымала назву «The Mneme». Пазней, у 1976 г., англійскім этолагам і эвалюцыйным біёлагам Р. Докінзам у яго першай рабоце «The Selfish Gene» уведзены тэрмін «тэме», утвораны ад змененага грэчаскага караня, які ў выніку ўвайшоў у беларускую і рускую мовы як «мем».

У традыцыйным шырокім разуменні інтэрнэт-мем – комплексны феномен інтэрнэт-камунікацыі, які з'яўляецца цэласнай, завершанай адзінкай, з тэкстам і малюнкам у квадратнай рамцы. Можна прыняць наступнае рабочае азначэнне тэрміна: мем – адзінка інфармацыі; што ўздзейнічае на падзеі такім чынам, каб у свядомасці іншых людзей узнікла як мага большая колькасць копій гэтай адзінкі [2].

Вызначыўшы агульнае паняцце мема, мэтагодна разгледзець паняцце лінгвістычнага мема. На сённяшні дзень існуе шэраг пытанняў пра лінгвістычны мем, як мем, які мае моўнае выражэнне, валодае ўласнымі сістэматычнымі зменамі ў галіне сінтаксісу, лексікі і арфаграфіі [3]. Лінгвістычны мем утрымлівае алузію на веды са сферы розных кірункаў мовазнаўства, інтэрпрэтацыя сэнсу такога мема актуалізуе лінгвістычныя, лінгвакультуралагічныя кампетэнцыі асобы-адрасата. Матэрыял даследавання склалі 106 лінгвістычных мемаў. Многія даследчыкі лічаць асноўнымі прыметамі лінгвістычнага мема наступныя: сацыякультурны характар, полімадальнасць, палітычная або сацыяльная афарбаванасць [4]. Аднак было вызначана, што трэцяя прыметана характэрна не для ўсіх разгледжаных мемаў (63%).

Было заўважана, што форма лінгвістычных мемаў у большасці выпадкаў раздзелена на моўныя і графічныя элементы. Графічны элемент мае выгляд нейкай выявы, а моўная форма складаецца з ідэяфона (слова, значэнне якога цесна звязана з яго гучаннем). Сустрэкаюцца мемы, якія складаюцца толькі з графічнай часткі (8%). На выбраным аўтарам яркім фоне найчасцей задаецца фраза-ўстаноўка, а затым нечаканая канцоўка-кульмінацыя. Канцоўка абавязкова асацыіруецца з агульнай накіраванасцю мема: так, напрыклад, мем *Socially Awesome Penguin* змяшчае якую-небудзь сацыяльную сітуацыю з нечаканым, але спрыяльным зыходам (*Asked girl if she has a boyfriend. She says: It's up to you*). Было вызначана, што большасць мемаў створаны прымітыўнымі сродкамі (68%), аднак выкарыстанне складаных графічных рэдактараў таксама сустракаецца (32%).

Больш падрабязна разгледзеўшы папулярныя лінгвістычныя мемы (такія як, напрыклад, *Doge*, *сацыяльны пінгвін*, *тыповыя бацькі* і інш.), можна вылучыць шаблоннасць пабудовы мема. Аўтары мемаў часта звяртаюцца да крылатых выразаў, фразеалагічных адзінак, цытат, афарызмаў, якія ў працэсе свайго распаўсюджвання і развіцця часта відазмяняюцца. Заўважана частотнасць зваротаў складальнікаў мемаў да ўзораў народнай творчасці і славянізмаў (23%). Адзначаецца выкарыстанне англіцызмаў (38%), якія ўвайшлі ў шырокае ўжыванне ў сувязі з папулярнасцю міжнародных рэсурсаў, у якіх лідзіруе англійская мова.

Паколькі шаблон лінгвістычнага мема, як і асобныя рэалізацыі шаблонаў даступны шырокаму колу карыстальнікаў інтэрнэту, то яны могуць змяняць мем. Таму выкарыстоўваць якую-небудзь тыпалогію або класіфікацыю ў дачыненні да такіх хутка зменлівых аб'ектаў не мае сэнсу, бо варыяцыі могуць перацякаць з аднаго тыпу ў іншы.

Асноўнай мовай разгледжаных мемаў з'яўляецца руская мова (58%). Распаўсюджанасць у сусветнай сетцы атрымалі таксама меммы на англійскай мове (27%), найменш - на беларускай (15%). Часта лексіка папулярнага англамоўнага мема калькіруецца ці ўваходзіць у рускую і беларускую мовы шляхам транслітарацыі (транскрыпцыі) без належнай адаптацыі, у выніку чаго выклікае негатыўную рэакцыю карыстальнікаў (напрыклад, *лага, фіча, чаціцца, лангсліў* і інш.).

Было заўважана, што яшчэ адной яркай асаблівасцю разгледжаных лінгвістычных мемаў з'яўляецца іх накіраванасць да карыстальніка: яны перадаюць якую-небудзь эмоцыю ці ідэю, выкарыстоўваючы зваротак (*Пс, хлопец*), загадны лад дзеясловаў (*А цяпер уяві сабе...*), пэўна-асабовыя сказы (*Прыходзіш такі...*). Адначасова мемам характэрна ўжыванне безасабовых канструкцый, пропуск займеннікаў, што стварае адчуванне ўніверсальнасці і непазбежнасці, тыповасці паказанай у меме сітуацыі. З'яўляючыся выражэннем ідэі, эмоцыянальнага стану, блізкіх і аўтару, і інтэрнэт-карыстальніку, мем заваёўвае папулярнасць.

Цікавай формай лінгвістычнага мема, якая атрымала шырокае распаўсюджванне на рускамоўных інтэрнэт-рэсурсах, з'яўляюцца **вершыкі-піражкі**. «Піражок» мае форму чатырохрадкаў, напісанага чатырохстопным ямба, малымі літарамі, без знакаў прыпынку, з адсутнасцю відавочных рыфмаў, але з яркай, часта сацыяльна актуальнай ці нават абсурднай ідэяй.

Было заўважана, што асновай мовы мемаў з'яўляецца **культ памылкі**, згодна з якім памылковае напісанне слова на аснове навыкаў транскрыбавання з'яўляецца адзіна прызнаным прынцыпам, да якога дадаюцца некалькі тэхнічных прыёмаў, якія забяспечваюць ператварэнне нарматыўнай літаратурнай мовы ў «албанскую». Да іх адносіцца прынцып «пішы, як чуеш», напісанне ў канцы або ў сярэдзіне слоў шумных звонкіх зычных замест адпаведных глухіх (*прывед, крэведка*), а таксама выкарыстанне спалучэння «СЧ» замест нарматыўнага (*есчо*). У беларускамоўных лінгвістычных мемах часта не адпавядае патрабаванням правапісу літары *Ў*. Феномен сеткавых эратываў можа разглядацца як сучасная праява карнавалізацыі. Аднак асобна заўважым, што не заўсёды памылкі ў вербальнай частцы мема – стылістычны прыём. Калі гаварыць пра парушэнні норм пунктуацыі, то за выняткам хіба што «піражкоў» гэта праява недасканалыя ведання правіл, што можна пталумачыць верагодным маладым векам аўтараў мемаў.

Было вызначана, што большасць разгледжаных мемаў (75%) мае гумарыстычную афарбоўку.

Шматлікія інтэрнэт-мемы заснаваны на выдумцы, якая дазваляе «гуляць з рэальнасцю», ператварыць меммы ў гульнявую, займальную прастору. Выдумка прасочваецца альбо ў графічным кампаненце (напрыклад, выкарыстанне ў меме малюнка, змененага ў праграме Photoshop), альбо ў вербальным кампаненце. Таксама часта (21%) сустракаюцца інтэрнэт-мемы з мадэляваннем немагчымай сітуацыі (напрыклад, інтэрнэт-мем *пра што гавораць жывёлы*). Фантазійны характар інтэрнэт-мемаў у цэлым адлюстроўвае іх багаты вобразны і гульнявы патэнцыял. Сярод разгледжаных мемаў, ёсць некалькі (2) такіх, якія маюць абразлівы характар. Аднак было вызначана, што правакатарамі з'яўляюцца падпісчыкі, а не адміністратары.

Такім чынам, прааналізаваўшы атрыманую інфармацыю можна зрабіць наступныя высновы: мем – адна з самых цікавых, найбольш супярэчлівых і малавывучаных з'яў сучаснай камунікацыі, якая маюць характэрнае моўнае афармленне і асаблівасці функцыянавання. Яго інтэрактыўнасць спрыяе паспяховаму запамінанню і распаўсюджванню інфармацыі [5]. Мем западае ў памяць, засяроджвае на сабе ўвагу незвычайнасцю, арыгінальнасцю, досціпам, асаблівым стылем і манерай, творчасцю. Мем іншасказальна намякае на важныя праблемы, маючы пры гэтым несур'ёзную, паўжартаўлівую, лёгкую для ўспрымання і запамінання форму. Інфармацыя ў меме зашыфравана, зразумець і прачытаць яе магчыма толькі пры наяўнасці пэўных ведаў і вопыту. Якраз гэтая акалічнасць і дазваляе гаварыць пра эўрыстычны патэнцыял лінгвістычных мемаў. *Аднойчы ты спытаеш мяне: "А кого ты любишь больше, меня или Беларусь?". Я адкажу, што Беларусь і ты пойдзеш, так і не даведаўшыся, што цябе я кахаю* (пунктуацыйнае афармленне захавана) – гэты прыклад актуалізуе на аснове кантрастыўнага падыходу ў адносінах да рускай мовы лексічную асаблівасць беларускай мовы (розныя адпаведнікі ў беларускай мове для розных значэнняў мнагазначнага слова з рускай мовы). Таксама такая танальнасць мемаў, напрыклад, дзейсна паляпшае стаўленне да беларускай мовы. Такім чынам, мем – спроба асэнсаваць веды пра свет, моўныя і лінгвакультурныя кампетэнцыі праз гульню, што робіць гэты новы маўленчы жанр, народжаны і папулярызаваны інтэрнэтам, кагнітыўным інструментам.

Спіс выкарыстаных крыніц:

1. Огнева, Е.И. К проблеме классификации интернет-мемов / Е.И. Огнева // *Профессиональный проект : идеи, технологии, результаты*. – 2013. – № 4(13). – С. 132–136.
2. Зиновьева, Н.А. Воздействие Интернет-мемов на Интернет-пользователей: типология Интернет-мемов / Н.А. Зиновьева // *Вестник экономики, права и социологии*. – 2015. – № 1. – С. 178–184.
3. Аршинская, Н.А. Проблема восприятия и интерпретации интернет-мемов / Н.А. Аршинская // *Современные тенденции развития науки и технологий*. – 2015. – № 9-4. – С. 10–16.
4. Голованова, Е.И. Интернет-мем как элемент визуализации в СМИ / Е.И. Голованова, Н.В. Часовский // *Вестник Челябинского государственного университета*. – 2015. – № 5(360). – С. 135–141.
5. Горобцова, И.В. Речевой жанр интернет-мема в современном англоязычном сетевом пространстве / И.В. Горобцова, Н.Ю. Киселёва // *Современные тренды развития социогуманитарного знания : сб. трудов IV Международной научно-практической конференции, 1–4 сентября 2014 г.* – Ростов-на-Дону : Научное сотрудничество, 2014. – С. 140–151.